

પૃષ્ઠ : ૩ :

ભગવાનુ ભાવ વચ્ચે

Chapter - 10

૨૨૨

ખંડ : ૩ :

પ્રકરણ : ૧૦ :

-: ભજનમાં ગણેશ અને સરસ્વતી :-

ભજન એ મંડળીઓમાં સમૂહગાનરૂપે ગવાતી હોઈ નિર્વિદને એ ભક્તિ-કાર્ય પાર પાડે એવી ભાવનાથી ગણેશસ્તુતિરૂપે ગણપતિવિષયક સાખી કે ભજનો પ્રારંભે ગાવામાં આવે છે. એવું જ સ્થાન ભજનોમાં સરસ્વતીનું પણ છે. ભારતની ધર્મપ્રણાલીઓમાં ગણપતિનું સ્થાન લગભગ બધી જ હિંદુ પંજાદિક વિધિમાં સર્વપ્રથમ છે. એ રીતે ભજન એક ધાર્મિક વિધિરૂપ હોઈ ગણપતિનું આહવાન કરાય છે. આ રીતે જ કેટલાંક નીચે જેવાં ગણપતિ વિષયક ભજનો રચાયાં છે.

ભજનનો ઉપાસ સાખીથી થાય છે તેમાં ગણપતિ-સરસ્વતીની પ્રાર્થનાની, બીનતિની સાખીઓ સી પ્રથમ ગવાતી હોય છે :

"દુંદાળો દુઃખભંજનો, સદાય બાળે વેશ,

પરથમ પહેલાં સમરીએ, ગભરીનંદ ગણેશ."

"સરસ્વતી સમરું શારદા, ગુણપતિ લાગું પાય,

અભિયજ્ઞવાણી આપજો, મતિ દેજો મારી માય."

"સદા ભવાની સહાય રે-જો, સન્મુખ રહેજો ગણેશ,

પંચ દેવ રક્ષા કરે, પ્રણા, વિષ્ણુ ને મહેશ."

"સમયોં લખ લાખ દિવે, વિદેશ તણે ઉપદેશ."

"પ્રથમ નમું માતાસરસ્વતી, બીજું નમણું કરું ગણેશ.

ત્રીજું નમણું કરું ત્રિગુણ, પ્રણા, વિષ્ણુ, મહેશ."

"સુબુધિ દે મું સરસ્વતી, ગણપતિ લાગાં પાય.

રાધામાધા એહ રત, પ્રણામ તુજ પસાય."

ભજનોમાં ધણીબાર ગણપતિની ઉત્પત્તિની કલ્પના તો ખોરાણિક સંદર્ભોમાં વ્યક્ત થાય છે એમાં ખોરાણિક પરંપરા અનુસાર ગણપતિની જન્મકથા વર્ણવાય છે:

"મુરખ મન ભજ શિવ ઉમિયાપતિ, તારે પાપ ન રેવે એક રતિ,

તારે કૈલાસ જોવાની ગતિ — મુરખ મન.

પાર્વતીએ મેલ ઉતાર્યા, તેના ક્યાં ગુણપતિ,

બાળકને તો બારણે ડેસાચ્યા, નાવણ કરે મહાસતી-મુરખમન.

રંગીભંગી તમે બારણે રે"જો, નાવણ કરે મહાસતી.

ત્રિશૂળ લઈને શંકર કોપ્યા, હેઠા પડ્યા ગણપતિ,

અમારા બાળકને તમે મારિયો, રુદન કરે મહાસતી — મુરખ મન.

હસ્તી કેરે મસ્તક છેદ્યા, સજબન ક્યાં ગણપતિ,

દોષ કર જોડી માળી "લખમો" બોલ્યા

પ્રભુ ભજો તો થાય ગતિ — મુરખ મન."

શંકર તપસચર્ચા કરવા જતાં પાર્વતીએ પુત્રપ્રાપ્તિ માટે વરદાન માગેલું ને એ રીતે ગણપતિનો જન્મ થયો હતો. વરદાનની વાત શંકર ભૂલી ગયા હતા એટલે જ્યારે તે પાર્વતી પાસે ગયા ત્યારે ગણપતિ પાર્વતીનો પુત્ર છે એ જાણ્યા પહેલાં જ તેમણે એનો શિરચ્છેદ કર્યો. વરદાનની વાતથી ને પાર્વતીના અસુધી પીગળીને શંકર જે પ્રથમ પળે તેનું મસ્તક લેવા ગણને મોકલે છે. ગણને હાથી મળતાં એનું મસ્તક લાવે છે. શંકર ગજમસ્તકધારી ગણેશને નમજબન બહે છે. પણ પાર્વતી તો માતા છે. એટલે પુત્રની મુખ-વિકૃતિનો ખેદ પ્રકટ કરે છે, ત્યારે સર્વ મંગલવિધિમાં - ગણપતિનું પૂજન થશે એનું શંકર વચન આપે છે. આ કથાપ્રસંગને "મીઠો ઢાઢ" પોતાની રીતે ગાય છે :

"મીઠાનો મેલ ઉતારીને તેના પડિયા ગણેશ,

લઈને ડેસાડ્યા ધરને અંગણે, કોઈને આવવા મત દેજો.

એ....મા"દેવ ગિયા છે બારણે હો જી.

માતા નાવણે, ખમા માતા નાવણે."

કેટલાક ભજનિકો ગણપતિને ગુણના સ્વામી લેખે છે. ગુણનિધિ નિરંજન સ્વરૂપ ગણપતિ એમને મન સ્તુતિવિષય છે :

"હરિગુણ ગાયો, સદાયે સુખ પાચો રામા,

પાર પો"ચાહી દિયે પલમઈ, ગુણપતિ હરિગુણ ગાયો અકલમઈ"

ગુણપતિના સ્વરૂપનું વર્ણન :

"દેવ હુંદાળા તને સમરિયે, પરધમ પાળું પરતમા ૭."

"ધ"રો પીતંબર શાલ દુશાલા, કટાર કસી લ્યો કમરમઈ,

રંગમહેલમઈ આલે છે રખતા, પોઢે છે સેજ પલંગમઈ."

માના ગુણપતિને "કનકપરી" બિનતી કરે છે :

"ગુરુ ગોવિંદ દોનું એક રૂપ હૈ, હિલમિલ રિયા રૂઢામઈ,

મેરુ કરોને મે"રબાન મુજ પર, દરશન દિયો દેવળમઈ"

આ ગુણપતિ-ભજન "તારાદે"ને નામે પણ મળે છે. ક્યારેક કોઈ ભજનપંક્તિમઈ

ગુણપતિનો નામોલ્લેખ પણ કરીને ભજનની શરૂઆત પતી હોય છે:

"સદ્ગુરુ નામ સાહેબને સમરો, ઉન કિરતારે મારી કાયા પહી,

અવરીના નંદ ગણેશને સમરો, તો રિધિસિધિ દિયે કોઠી ભરી."

ગણેશને રિધિ-સિધિ એમ બે પત્નીઓ હતી એવા પૌરાણિક સંદર્ભનો

અહીં ઉલ્લેખ છે. સીતરનાં અધારાં ટાળવા કોઈ ચારઝૂ ગુજારે છે :

"ગુણપતિને ગાવો, સ્વામી શારદાને ગાવો, મારી અરજ સુણીને વેલા ગાવો.

ગાવો તો અંતર ટળે અધારાં, સીતર સૂઝે બહુ ભારી,

પ્રેમ ગુણ લઈ બહેલા પધારો, ગાઈને વર્ણવું ગિરધારી.

માના ગુણપતિને બિરબદેવો પણ નમે છે :

"તેંદ્રીસ કરોડ દેવ જપે તમુને, એવા ગાણીને કરું સ્તુતિ,

મુજ અધાને મારગ બતાવો, સુખ રસ્તે ચાલે સુરતી."

—આ ગુણપતિસ્તુતિ અર્ચાચીન ભજનકાર નારણદાસની પણ કહેવાય છે.

નરસિંહના રચેલા ગણાતા એક અધ્યાવધિ અપ્રસિધ્ધ ભજનમાં આવી કયાં છે:

ગણેશના ^{વિચિત્ર સુખને કારણે} મિતૃત્વ ^{એમને} સ્વરૂપને કૃષ્ણની જ્ઞાનમઈ/સ્વાન ન મળતઈ જાનેયા—

ઓની બૂરી દશા યઈ, એતે ગુણપતિને મનાવવામઈ આવ્યા ને નિબિંદને

-મંગળ વરતાયાં. આ ભજનમાંનું વસ્તુ લગ્નગીત જેવું છે. ભજનના રચયિતા તરીકે અહીં નરસિંહ મહેતાનું નામ જોડાયું છે.

" આ..... દેહા પધારો તમે ગવરીના ગણપતિ
તમ આવે રે રથડા ચાલે....

આ.... શ્રી કૃષ્ણનો વિવાહ રચિયો ને,
નવર્ષમાં નોતરઈ દીધાં હો... જ.
તેજીસ કરોડ દેવતા જાનમાં સોઢિયા ત્યારે
ગણેશ મેલ્યા વિસારી હો જ..."

ગણપતિ નથી એટલે જ વિધ્નો આવ્યાં:

" આ... જાનું જોડાવતાં ને ધોડલા પાખરતાં
વચમાં એક દિન ભાંગ્યો હો..... જ.
જાનું પહોંચી સામે સીમાડે ત્યારે
ઇશ્વરનો રથ ભાંગ્યો હો..... જ."

હવે સૌ ગણેશને સભારે છે ને પસ્તાવો કરે છે :

" આ.... ભાગી પાંજણિયું ને જીંઘ્યા તળાવ
ધારિયું બેઠા વળીયું હો..... જ.
સાલ સાળેલામાંથી ઘોસરી ભાગી ત્યારે
ગણેશને સભાર્યાં હો જ."

સૌ ગણેશને મનાવવા સવા મણના લાડુ જુવારે છે :

" આ... સવા મણના લાડુડા લાલ્યા ને
ગણેશ મનાવવાને ચાલ્યા હો... જ."

ત્યારે ગણેશ એમને આનો કટાક્ષપૂર્ણ ઉત્તર આપે છે:

" અમે દુદાળા ને અમે સૂઢાળા
અમ આવ્યે જાનું તારી લાજે હો... જ."

આ લોકભજનમાં ગણપતિએ પ્રથમ ઘોખો કયોઈ ખરો, પણ એ તો કરુણા-
નિધિ છે, એટલે એવટે એ રીઝ્યા:

"આ... રૂમરૂમ રૂમરૂમ ચાલ ચલત હે, ગણેશ નોતરે ચાલે હો..૭
ભલે મલ્યા મે"તા નરસીનો સ્વામી ત્યા રે ભાગ્યા રે રથડા ચાલે"
લોકજિહ્વાએ રમતાં ભજનોમાં ક્યાંક ગણેશની સાથે હનુમાનને પણ -
સ્મરવામાં આવે છે:

"નમું ગણેશદેવ, નમું હનુમંતા, બે રે જોધ્યામાં કોણ બળવંતા"
અને "મીઠો ઢાઢી" ગણેશજન્મની કથાના ભજનમાં શંકર પાવત્તિનિ ગયાં
કરતાં પોતાનો પુત્ર તો હનુમાન હતો એમ કહે છે:

"અમારે પુત્ર ઉમિયા એક જ હતો, યજ્ઞની કેરો જાયો રે,
ગામોગામ તેની સ્વાપના, નામ હનુમાન ઠેરાયું રે."
તો હનુમાનજ શંકરના પુત્ર છે એવી માન્યતાને કેટલાંક પૌરાણિક ઉલ્લેખો
ટેકો આપે છે.^૧

"વ્રણ તાત ને માત કુંવારી, એવા કુંબર કળિયા,
કોઈ કોઈથી ગાંઝા નવ જાવે, એક એકપે બળિયા."

- "હનુમાન - ગરુડ - સંવાદ."

માગીઓ પણ એમનાં ભજનોમાં ગણપતિનું નામસ્મરણ કરે છે. એમાં પ્રત્યેક
દેવને સંપ્રદાય છે. ગણેશ ને શારદાએ એ રીતે ગુરુસ્થાને વંદનીય માન્યાં છે."

૧. યજ્ઞસિ ને ગૌતમ^{૪૦} ધિની પુત્રી હતી. ગૌતમના તપોમય જીવનને
સંક્ષુબ્ધ કરી નાખવા ઉદ્દે કપટ કરી ગૌતમ ધિની કુટિરમાં પ્રવેશ કર્યો.
ત્યારે યજ્ઞની કોઠી પાછળ છુપાઈ ગઈ હતી. જ્ઞ ધિએ ઉદ્દને શાપ્યો,
અહત્યાને શાપીને શલ્યા કરી, અને યજ્ઞનીને છુપાવાના દોષ બદલ શાપો
કે "તને કુંવારાં કલાંક ચડશે." બન્યું પણ એવું જ. યજ્ઞનીએ ખાડામાં દેહને
ઢબૂંધો ને મસ્તક ઉન્નત રાખ્યું એ જ એને શાપકળ અપાવનારું થયું. આ સમયે
શંકરના તેજ સ્ખલનથી ત્રિલોક દાઝયો હતો. નારદે ગુરુમંત્ર આપવાના
નિમિત્તે એ તેજપુન્જને યજ્ઞનીના દેહમાં મુક્યો. પરિણામે હનુમાનનો જન્મ
થયો. આવી લોકકથા પૌરાણિક કથા તરીકે ભજનિકોએ સંગ્રહી છે. તો
અન્યત્ર ક્યાંક હનુમાનના વ્રણ પિતા મનાયા છે: શંકર, વાયુ, અને કેસરી.

"ત્રણ તાત ને માત કુવારી, એવા કુવર કળિયા.

કોઈ કોઈથી ગાંઝા નબ જાયે, એક એકપે બળિયા."

— "હનુમાન - ગરુડ - સંવાદ."

માર્ગથી પણ એમનાં ભજનોમાં ગણપતિનું નામસ્મરણ કરે છે. "એમાં પ્રત્યેક દેવને ગુરુસ્વરૂપે ગણવાનો સંપ્રદાય છે. ગણેશ ને શારદાને એ રીતે ગુરુસ્થાને વંદનીય માન્યા છે."

"ગુરુ તારો પાર ન પાયો, પૃથ્વીના માલિક તારો પાર ન પાયો.

મખંડ ધણીને બોળખો - વારી, વારી, વારી।

ગવરીના નંદ ગણેશને ખાવો, જી... વો... જી. ।

સમટું શારદા માતા રે — વારી, વારી, વારી."

— દેવાચત પડિત.

લકત કવિ "માલદેવજી" ગત્ય ગયાના પાટમાં ગણપતિની પધરામણી કરતાં ગાય છે :

"ગુણપતિ દેવ ચેલ્યો નહિ રે સૂઠાળો જી, સેવી લે ગુણપતિ દેવ

ધૂત સિંદોરની સેવા ચડે રે હોજી, હેજી તમને ચડે રે આશાપુરી ધૂપ:

માતાજી કયે રે જેની પારવતી રે હોજી, હેજી જેના પિતા શંકર દેવ."

ગણપતિના સ્વરૂપનું ગાનું બહુન મળે છે:

"કાનમાં કુંડળ હરિને જમમ્મે રે હો જી,

હે જી, જેને માયડે મુગટ મોતીનાળા.

કડે રે કટાર હરિને વાંકડા રે હો જી,

હે જી, એના હાથમાં બરછીનાળાં ભાઈ.

કિયે રે "માલદે" તમે ગત ગયા રે હો જી

હે જી, તમે પ્રથમ પાટે પધારો."

રવિદાસ પણ ગણપતિના સ્વરૂપની મહત્તા પ્રકટ કરે છે :

"પાંચ લાહુડા પાયે ધરીયે સ્વામી, યાનકે ન જાયે ઠાલે -

હાયે રે હો."

"કુમરપુરી" રૂખડિયો" તો પોતાના "હેયાની બ્રાતિ" ભાગવાનું
ગણપતિને દિનરે છે :

"ગુણપતિ દાતા, તમે ભાગો મારા દલહાની બ્રાતિ,
તમે ભાગો મારા હરદાની બ્રાતિ, તેરા દુઃખ દરદ મીટ જાતા,
રંગમહેલમેં બસે ગુણેશા, યાપન નહિ ઉઘાપા,"

સરબલ કાપડી "આગમ"માં ગણેશ - શારદાને સ્મરે છે :

"ગરબો ગુણપતિ એક દેવ છે રે, હોજી ગવરીનો નદ ગુણેશ રે,
પરથમ પૂજા દેવા તમને ચડે રે, હોજી ગતમાં હોશે આગેવાન રે."

ભકતકવિ લખમોજી એક ઉપદેશપ્રધાન ભજનમાં શારદાને અને પછી ગણપતિને
વંદે છે :

"લમજ માયલા પત - ભુલાનો સગ ન હોય

સમરુ માતા શારદા જેના પરમાં જગનાઈ હોય.

સમરિયે રે.... ગજાને સમરિયે રે, દાતા નમું ગરવા ગુણપતિ."

ગણપતિને આદિનાથ સંકર પણ વંદે છે એટલે નાચની મૂર્તિ સમ ગણપતિને
માર્ગપંથી લખમોજી વંદે છે. :

"હોય કર જોડી" લખમોજી"બોલ્યા આદનાથ મુરતી સૂઠાળાને."

માર્ગીઓ અને નાચપંથીઓ આદિવિભૂતિ તરીકે પરમ માહેશ્વર
જેવા શિવને ગણે છે. એટલે જેના પુત્ર ગણેશની સ્તુતિ એ દૃષ્ટિએ પણ શંકરને
પ્રસન્ન કરવા માટે પણ તેઓ કરતા હશે - એનું અનુમાન થાય છે. ૧૪
ભુવનના ૩૩ કોટિ દેવતાનો એ આગેવાન પણ છે, એટલે ગણપતિ - પૂજા
સર્વકોટિના દેવોની પૂજાનું પ્રતીક બની રહે છે.

કબીર પણ ગુરુમહિમામાં ગણપતિને સ્થાન આપે છે :

"ગુણપતિ ગાયો રિધ્ધિ સિધ્ધિ લાયો,

નિરલે નામ ઠેરાયો, સુરુ નિરલે નામ ઠેરાયો."

એ ગણપતિને દેવતાઓ પણ જાણે છે :

તમને સુરીજન નયે, એ ભાવ ધરી ધરી નયે,

એ ભજન કરી કરી નયે હો છ રે. —બહીનાથજી.

નાથમાર્ગીઓમાં પણ ગણેશનો વંદના-મહિમા છે :

"મલેક મારી સુરતા સમજતી નહિ રે હે.... હે....."

ગણપતિ વિના માલી સુરતાને કોણ સમજાવી શકે? એટલે એવી નાથ ગણપતિનું આહવાન કરે છે:

"નમુ રે ગણેશા નૂરીજન દેવા, ગુરુ ગજાનંદ કરુ તારી સેવા
ભાવ રે ભજન થકી, હુમા દિલ-ભેરી,

ભાઈ ભાવ રે ભજન થકી હા, હુમા દિલ-ભેરી."

ગોરખનાથ પણ ગણેશ — હનુમાનની તુલના સકિતભાવે કરે છે :

"નમુ રે ગણેશા નમુ રે હનુમતા, દોનું જોછામાં કોણ બ્રાહ્મતા છ

ગણેશાને : જોઈએ: જોયે સંતો! તેજ મહાકુલા દિર્ઘ સિદ્ધિરા,
ગણેશાને જોયે સંતો! શુદ્ધબુદ્ધ નારી, હનુમાનને જોયે સંતો! તેજ મહાકુલા

હનુમાન તો સદા સંતો! બાલગ્રહારચારી."

મચ્છંદરનો ચેલો જતિ ગોરખ બોલ્યા, મેલી દિધી મમતા ને ભયા અવધૂતા."

— ગોરખનાથને નામે બીજા એ ગણપતિ-વિષયક ભજનો આ સિવાયનાં પણ મળે છે : એક ભજનમાં "ગજાનન ગણપતિ..... ગજાનન ગણપતિ....."

નું સ્મરણ છે, અને બીજા ભજનમાં પૂજા માટે સ્વલ્પ સામગ્રી વકામી છે,

એતરની પૂજા એ જ સાચી પૂજા છે, એવી ભાવના છે :

"પૂજા મારી માનો તમે સ્વામી રે સુઠાણા

તમે ખોલો મારા હિરદાના તાજાં છ.

જલ રે ચડાવું તમને નહિ.....

છ જલ તો મછલિયે બટલાયાં.... છ રે પૂજા મારી,

ચંદન રે ચડાવું તમને, નહિ ચંદન ચોખારે, નથી ચંદન ચોખા,

ઇ ચંદન પથરે બટલાયાં....૭ રે પૂજા મારી.

ફૂલ રે ચઠાનું તમને, નહિ ફૂલ ચોખાં, નથી ફૂલ ચોખાં,

ઇ ફૂલ તો ભમરે બટલાયાં....૭ રે પૂજા મારી.

દૂધ રે ચઠાનું તમને, નહિ દૂધ ચોખાં...., નથી દૂધ ચોખાં,

ઇ રે દૂધ તો બાછડાએ બટલાયાં....૭ રે પૂજા મારી.

ભોજન ચઠાનું તમને, નહિ ભોજન ચોખાં, નથી ભોજન ચોખાં,

ઇ રે ભોજન નારીએ બટલાવ્યાં....૭ રે પૂજા મારી.

મચ્છર પરતાપે જતિ "ગોરણ" બોલ્યા બોલ્યા સો ઇનર પાયા

"હરિગુણ" અને "ઇશ્વર"ના પ્રતીક તરીકે કવિ ગંગારામ

ગણપતિને ચામ બહારે છે :

"સાય સાહેબનું સમરણ કરી લે, ગુણેશ બન્યા ઇશ્વરમાં ચેરે હોજી."

ગુરુ પરતાપે ગાય "ગંગારામ", તારી લિયો ભવસાગરમાં"

કથાત્મક ભજનોની સફળતામાં ગણપતિ અને શારદાનું મહાત્મ્ય ગવાતું હોય છે. આપણાં આધ્યાત્મિકારોએ પણ એવું જ નામસ્મરણ આધ્યાત્મપ્રાર્થને કર્યું છે :

" હરિગુરુ સતને સમરીએ, ચોખા ગણપતિ દેખા,

જેને સમરે ગુણ પામીએ ને બિંદા તણા ઉપદેશ. " - "ભોજન" - ગોપીચંદ કથા.

"સરસ્વતી સમરું માતા શારદા ને ગણપતિ લાગું પાચ

અભિયજ બાણી અમને આપજો ને મતિ દેજો મોરી માચજી"

- ભોજન ચેલેયા કથા.

"નમુ ગુણેશા, નમુ હનુમતા" થી કુંવરબાઈનું ભજનકથાત્મક સામેરું રામા ભજતે ગાયું છે - રામા ભજત.

"સરસ્વતી માતાનું દીનદયાળ ને ચરણે નમાનું શીશ રે,

કીર્તિ કહીએ રાજા હરિચંદ તણી ને બાણી ગાપો ને જગદીશ."

"દામોદર" હરિચંદ ભજનકથા.

મન્ય ગણપતિ-વિષયક ભજન-સર્જકોમાં ત્રિકમદાસ, પ્રેલાદજી, પાલસિંહ, પ્રીતમ, જેમણે ભારથી, પુજારી જેવા અનેકોનું સ્થાન છે. ગણપતિ ને શારદા વિષયક ભજનોમાં માત્ર દેવસ્તુતિ સિવાય કશું જ નથી. એમાં સાચા અર્થની ભક્તિ કદાચ પ્રકટ થઈ હશે. પણ ક્યારેક તો માત્ર એક પ્રણાલિકા તરીકે જ જ્ઞાતર ^{વિધિનિર્મિત} વિધિનિર્મિત ભજનારણે ગાનું જોઈએ માટે ગણેશ ને શારદાનું સ્મરણ અને વર્ણન કરાવું હોય છે. કવિત્વનો અંશ કદાચ કોઈક પદ્યમાં કોઈને જણાય તો જ નવાઈ છે! બાકી કાવ્યગુણની દૃષ્ટિએ પ્રસાદ સિવાય સીધાંસાદાં વર્ણનનો જ પ્રયત્ન હોય છે. એટલે એ ભજનો ઉત્તમકક્ષાનાં તો શું, પણ કદાચ મધ્યમ કક્ષાનાં પણ નથી. આ સ્તુતિવિષય એ જી જયમલ્લપરમાર સત્ય જ કહે છે :

" ભજનોની દુનિયામાં કદાચ એની રચના ઉચ્ચ પ્રકારનાં ભજનોની સાથે બેસી શકે તેવી નથી રહી.... એ ભજનમાં કલાનાં સ્વરૂપો પાંખા પછી ગયાં લાગે છે." ૩

ભજનમંડળોમાં ગણપતિ-શારદાની સ્તુતિનાં ભજનો પ્રારંભમાં ભજન-મંડળીઓમાં ગવાતાં હોઈ મહી એની આટલી ગયાં પ્રસ્તુત ગણી છે. ભજનવાણીનું પ્રવેશદ્વાર ગણેશ ને શારદા વિષયક ભજનોથી હીપડતું હોવાથી એક અછડતા દેહિપાત માટે આ ભજનોનો આટલો પરિચય આવશ્યક ગણ્યો છે. કાવ્યત્વની દૃષ્ટિએ મહી એક ગણપતિ-વિષયક ભજન નોંધવું જોઈએ.